שבאו לינשא משיאין את היתומה ואחר כך משיאין את היתום מפני שבושתה של אשה מרובה משל איש: ת"ר יתום שבא לישא שוכרין לו בית ומציעין לו מטה וכל כלי תשמישו ואחר כך משיאין לו אשה שנאמר די מחסורו אשר יחסר לו די מחסורו זה הבית אשר יחסר זה מטה ושלחן לו זו אשה וכן הוא אומר אעשה לו עזר כנגדו: תנו רבנן די מחסורו אתה מצווה עליו לפרנסו ואי אתה מצווה עליו לעשרו אשר יחסר לו אפילו סוס לרכוב עליו ועבד לרוץ לפניו אמרו עליו על הלל הזקן שלקח לעני בן טובים אחד סוס לרכוב עליו ועבד לרוץ לפניו פעם אחת לא מצא עבד לרוץ לפניו ורץ לפניו שלשה מילין: תנו רבנן מעשה באנשי גליל העליון שלקחו לעני בן טובים אחד מציפורי ליטרא בשר בכל יום ליטרא בשר מאי רבותא אמר רב הונא ליטרא בשר משל עופות ואיבעית אימא בליטרא בשר ממש רב אשי אמר התם כפר קטן היה בכל יומא הוה מפסדי חיותא אמטולתיה: ההוא דאתא לקמיה דרבי נחמיה אמר ליה במה אתה סועד א"ל בבשר שמן ויין ישן רצונך שתגלגל עמי בעדשים גלגל עמו בעדשים ומת אמר אוי לו לזה שהרגו נחמיה אדרבה אוי לו לנחמיה שהרגו לזה מיבעי ליה אלא איהו הוא דלא איבעי ליה לפנוקי נפשיה כולי האי ההוא דאתא לקמיה דרבא אמר לו במה אתה סועד אמר לו בתרנגולת פטומה ויין ישן אמר ליה ולא חיישת לדוחקא דציבורא א"ל אטו מדידהו קאכילנא מדרחמנא קאכילנא דתנינא עיני כל אליך ישברו ואתה נותן להם את אכלם בעתו בעתם לא נאמר אלא בעתו מלמד שכל אחד ואחד נותן הקב"ה פרנסתו בעתו אדהכי אתאי אחתיה דרבא דלא חזיא ליה תליסרי שני ואתיא ליה תרנגולת פטומה ויין ישן אמר מאי דקמא א"ל נענתי לך קום אכול תנו רבנן אין לו ואינו רוצה להתפרנס נותנין לו לשום הלואה וחוזרין ונותנין לו לשום מתנה דברי רבי מאיר וחכמים אומרים נותנין לו לשום מתנה וחוזרין ונותנין לו לשום הלואה לשום מתנה הא לא שקיל אמר רבא לפתוח לו לשום מתנה יש לו ואינו רוצה להתפרנס נותנין לו לשום מתנה וחוזרין ונפרעין ממנו חוזרין ונפרעין הימנו תו לא שקיל אמר רב פפא לאחר מיתה ר"ש אומר יש לו ואינו רוצה להתפרנס אין נזקקין לו אין לו ואינו רוצה להתפרנס אומרים לו הבא משכון וטול כדי שתזוח דעתו עליו ת"ר העבט זה שאין לו ואינו רוצה להתפרנס שנותנים לו לשום הלואה וחוזרין ונותנין לו לשום מתנה תעביטנו זה שיש לו ואינו רוצה להתפרנס שנותנין לו לשום מתנה וחוזרין ונפרעין הימנו לאחר מיתה דברי ר' יהודה וחכ"א יש לו ואינו רוצה להתפרנס אין נזקקין לו ואלא מה אני מקיים תעביטנו דברה תורה כלשון בני אדם מר עוקבא הוה עניא בשיבבותיה דהוה רגיל כל יומא דשדי ליה ארבעה זוזי בצינורא דדשא (א) יום אחד אמר איזיל איחזי מאן קעביד בי ההוא טיבותא ההוא יומא נגהא ליה למר עוקבא לבי מדרשא אתיא דביתהו בהדיה כיון דחזיוה דקא מצלי ליה לדשא נפק בתרייהו רהוט מקמיה עיילי לההוא אתונא דהוה גרופה נורא הוה קא מיקליין כרעיה דמר עוקבא אמרה ליה דביתהו שקול כרעיך אותיב אכרעאי חלש דעתיה אמרה ליה אנא שכיחנא בגויה דביתא ומקרבא אהנייתי ומאי כולי האי דאמר מר זוטרא בר טוביה אמר רב ואמרי לה אמר רב הונא בר ביזנא אמר ר"ש חסידא ואמרי לה א"ר יוחנן משום רבי שמעון בן יוחי נוח לו לאדם שימסור עצמו לתוך כבשן האש ואל ילבין פני חברו ברבים מנא לן מתמר דכתיב היא מוצאת מר עוקבא הוה עניא בשיבבותיה דהוה רגיל לשדורי ליה ארבע מאה זוזי כל מעלי יומא דכיפורא יומא חד שדרינהו ניהליה ביד בריה אתא אמר ליה לא צריך אמר מאי חזית חזאי דקא מזלפי ליה יין ישן אמר מפנק כולי האי עייפינהו ושדרינהו ניהליה כי קא ניחא נפשיה אמר אייתו לי חושבנאי דצדקה אשכח דהוה כתיב ביה שבעת אלפי דינרי סיאנקי אמר זוודאי קלילי ואורחא רחיקתא קם בזבזיה לפלגיה ממוניה היכי עבד הכי והאמר ר' אילעאי באושא התקינו המבזבז אל יבזבז יותר מחומש הני מילי מחיים שמא ירד מנכסיו אבל לאחר מיתה לית לן בה: רבי אבא הוה צייר זוזי בסודריה ושדי ליה לאחוריה וממצי נפשיה לבי עניי ומצלי עיניה מרמאי רבי חנינא הוה ההוא עניא דהוה רגיל לשדורי ליה ארבעה זוזי כל מעלי שבתא יומא חד שדרינהו ניהליה ביד דביתהו אתאי אמרה ליה לא צריך מאי חזית שמעי דהוה קאמרי ליה במה אתה סועד

בטלי

שבאו לינשא. משל צדקה דאמרינן לקמן אשר יחסר לו זו אשה: **משל עופות.** שדמיהן יקרים והוא היה מעונג: **בליטרא בשר.** שהיה בשר ביוקר והיה צריך בשר בדמי ליטרא מעות: **כפר קטן היה.** ואין המותר נמכר: **אמטולתיה.** בשבילו. והיינו רבותא ולעולם במשקל ליטרא בשר קאמר: **ההוא דאתא.** עני המבקש פרנסה: **במה אתה סועד.** מה אתה רגיל לאכול בסעודתך: **בעתו.** הכל לפי מה שהוא צריך כל יחיד ויחיד לפי לימודו: **אמר רבא מאי דקמא.** מה דבר זה שאירע לפני עתה שלא הייתי רגיל בכך שבאת זו לכאן ותרנגולת ויין ישן בידה: **נענתי לך.** דברתי יותר מדאי: **אין לו.** משלו: **ואינו רוצה להתפרנס.** משל צדקה: **יש לו ואינו רוצה להתפרנס.** משלו אלא משל צדקה ומסגף עצמו ברעב: **שתזוח דעתו עליו.** יגבה לבו לומר דעתם לחזור ולגבות סימני הואיל ותבעוני משכון אין זו אלא הלואה ויטול בלא בושת שיאמר אין לי משכון והם יאמרו טול בלא משכון: **צינורא דדשא.** חור שבמפתן וציר הדלת סובב בו: **ההוא יומא.** אותו היום שנתן העני לבו לדעת מי נותנם לו: **כיון דחזא.** העני: **אנא שכיחנא בגו ביתא.** ועניים מוצאין אותי לפיכך זכותי גדול: **ומקרבא הנייתי.** הנאתי מזומנת שאני מחלקת לחם ובשר ומלח אבל אתה נותן מעות לעניים והם טורחים וקונים סעודה: **מאי כולי האי.** למה להם לברוח ולכנס לתנור: **היא מוצאת והיא שלחה וגו'.** אע"פ שבאתה לישרף לא גילתה הדבר אלא אם כן יגלה הוא ואם לא יגלה נשרפת: **עייפינהו.** כפלינהו: **סיאנקי.** שם מקום: **זוודאי קלילי.** צידה קלה הכינותי לדרך רחוקה שאני יוצא לה: **ומצלי עיניה.** ומטה עיניו כלפי אחוריו לראות שלא יבא רמאי ויתירם שעושה עצמו עני והעניים באים ומתירים אותם:

בטלי

וחכ"א יש לו ואינו רוצה להתפרנס אין נוקקין לו. הני חכמים הם ר"ש דלעיל וא"ת והא לית ליה לר' שמעון דברה תורה כלשון בני אדם במסכת ראש השנה (דף ח.) ועוד הא דדרשינן בפרק אלו מציאות (ב"מ דף לא:) הקם תקים השב תשיב אפי' מאה פעמים אטו כולהו דלא כר"ש ואומר ר"י דכל היכא דאיכא למידרש דרשינן ולא אמרינן דברה תורה כלשון בני אדם אלא הכא דלא מסתבר ליה למדרש כרבנן דקרא משמע דבאין לו מיירי כדכתיב די מחסורו:

דכתיב היא מוצאת. רבינו חננאל גריס מוצאת בלא אל"ף לשון ויצת אש בציון (איכה ד):

בטלי

עין משפט נר מצוה

יז א ב ג מיי' פ"ז מהל' מתנות עניים הל' ג ד סמג עשין קסב טוש"ע י"ד סימן רנ סעיף א:

יח ד (טוש"ע י"ד שם סעיף ד):

יט ה ו מיי' שם הלכה ט סמג שם טוש"ע שם סימן רנג סעיף ט:

כ ז מיי' שם טוש"ע שם סעיף י:

כא ח מיי' פ"י שם הל' ט סמג שם טוש"ע י"ד סי' רמט סעיף ח:

כב ט טוש"ע שם סעיף א בהגה"ה:

כג י מיי' שם הלכה י טוש"ע שם סעיף ט:

◆

תוספות רי"ד

שחייב במצות ודייקא נמי דקתני להחיות אלמא אינו קודם אלא במקום שאין לו חיות במקום אחרת אבל במקום שיכול לחזור האשה קודמת: ת"ר יתום ויתומה שבאו להנשא משיאים את היתומה ואח"כ היתום מפני שבשתה של אשה מרובה משל איש ת"ר יתום שבא לישא שוכרים לו בית ומציעים לו מטה וכל כלי תשמישו ואח"כ משיאין לו שנאמר די מחסורו אשר יחסר (לו) זו מטה ושולחן. לו זו אשה וכה"א אעשה לו עזר כנגדו ת"ר די מחסורו אתה מצווה עליו לפרנסו ואי אתה מצווה לעשרו אשר יחסר לו אפילו סוס לרכוב ועבד לרוץ לפניו. מעשה בהלל הזקן שלקח לעני בן טובים סוס לרכוב עליו ועבד לרוץ לפניו פעם אחת לא מצא עבד לרוץ לפניו ורץ לפניו ג' מילין. ת"ר אין לו ואינו רוצה להתפרנס משל אחרים נותנים לו לשם הלואה וחוזרים ונותנים לשם מתנה דברי ר"מ יש לו ואינו רוצה להתפרנס נותנים לו לשם מתנה וחוזרים ונפרעים ממנו לאחר מיתה ר"ש אומר יש לו ואינו רוצה להתפרנס אין נותנים לו: ת"ר העבט זה שאין לו ואינו רוצה להתפרנס שנותנים לו לשם הלואה וחוזרים ונותנים לו לשם מתנה תעביטנו זה שיש לו ואינו רוצה להתפרנס שנותנים לו לשם מתנה וחוזרים ונפרעים ממנו לאחר מיתה דברי ר"י וחכ"א יש לו ואינו רוצה להתפרנס אין נותנים לו כל עיקר אלא מה אני מקיים תעביטנו דברה תורה כלשון בני אדם: אר"א באושא התקינו המבזבז אל יבזבז יותר מחומש וה"מ מחיים שלא ירד מנכסיו אבל לאח"מ ל"ל בה עיין בפי' נערה:

מסורת הש"ס

א) [תוספתא פ"ו], ב) [תוספתא פאה פ"ד], ג) שם, ד) [ברכות כח. תענית כ:], ה) ב"מ לא:, ו) [קדושין יז: וש"נ], ז) [ב"ב י:], ח) [תענית כג: ושם איתא הנימה], ט) ברכות מג: סוטה י: ב"מ נט., י) [גי' הערוך ויינקי פי' מטבע טוב], כ) [עי' ב"ק ו: ותוס' כס"ד על הגליון], ל) לעיל נ. ערכין כח., מ) [ב"ב י:], נ) [וע"ע תוס' ב"מ לא: ד"ה דברה ועי' בתוס' סוטה כד: ד"ה ור' יונתן ותוס' מנחות יז: ד"ה מאי כאריסים],

◆

תורה אור השלם

1. כִּי פָתֹחַ תִּפְתַּח אֶת יָדְךָ לוֹ וְהַעֲבֵט תַּעֲבִיטֶנּוּ דֵּי מַחְסֹרוֹ אֲשֶׁר יֶחְסַר לוֹ: דברים טו ח
2. וַיֹּאמֶר יְיָ אֱלֹהִים לֹא טוֹב הֱיוֹת הָאָדָם לְבַדּוֹ אֶעֱשֶׂה לּוֹ עֵזֶר כְּנֶגְדּוֹ: בראשית ב יח
3. עֵינֵי כֹל אֵלֶיךָ יְשַׂבֵּרוּ וְאַתָּה נוֹתֵן לָהֶם אֶת אָכְלָם בְּעִתּוֹ: תהלים קמה טו
4. הִוא מוּצֵאת וְהִיא שָׁלְחָה אֶל חָמִיהָ לֵאמֹר לְאִישׁ אֲשֶׁר אֵלֶּה לּוֹ אָנֹכִי הָרָה וַתֹּאמֶר הַכֶּר נָא לְמִי הַחֹתֶמֶת וְהַפְּתִילִים וְהַמַּטֶּה הָאֵלֶּה: בראשית לח כה

◆

הגהות הב"ח

(א) גמ' בצינורא דדשא יומא חד אמר:

◆

מוסף רש"י

זה שאין לו. ממה שיתפרנס, ואינו רוצה להתפרנס. משלך כמתנה, ולאחר דהמנה העבט לכך הלואה (ב"מ לא:). זה שיש לו ואינו רוצה להתפרנס. משלו אלא משלך, שאתה חייב להעביטו וליפרע ממנו אחר מיתה (שם). דשדי ליה ארבעה זוזי בצינורא דדשא. שהעני אינו יודע ממי נוטלה והוא יודע למי נותנה (ב"ב י.). דכתיב היא מוצאת. ואילו בהדיה לא אמרה אלו הסימנים של יהודה הם ולו אני הרה, אלא לאיש אשר אלה לו אנכי הרה, אם יודה יודה ואם לאו אשרף ולא אלבין פניו (ברכות מג:). אף על פי שהיו מוליכין אותה לשריפה לא אמרה להם ליהודה נתעברתי אלא אלה לו למי שאלה לו אנכי הרה ואם יודה הוא מעצמו יודה (ב"מ נט.) ואם לאו תשרף ולא תגלה היא את הדבר (סוטה י: ובעי' בראשית לח כה). **באושא** התקינו. כשהיתה סנהדרין באושא שגלתה ישבה שם סנהדרי גדולה כדאמרינן בר"ה (לא:) נכי עשר מסעות (ב"מ לה.). המבזבז. לעניים, אל יבזבז יותר מחומש. מנכסיו, שלא יצטרך לבריות (ערכין כח.). ושדי ליה לאחוריה. והעני נוטלה ויודע ממי נוטלה ואינו יודע למי נותנה (ב"ב י:).

Torah-Box.com
diffusion du judaïsme aux francophones